

Adabiyotlar

1. Incheon declaration/ Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Word Education Forum, 19-22 may 2015, Incheon, Republic of Korea). – Koreya: 2015. 3-b.
2. Кадырова М. Теория компетентностного подхода и взгляды на его педагогическое содержание. –М.: “Молодой учёный”. № 43 (333). 2020. –С.343.
3. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem soving). - Alexandria - Virginia, USA: ASCD, 2014. -R. 4.
4. Mavlyanova R., Raxmankulova N. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va intergatsiya (o'quv qo'llanma). –Toshkent: 2013.
5. Зеер Э.Ф., Шахматова Н. Личностью ориентированные технологии пофессионального развития специалиста. – Екатеринбург: 1999. –С. 58.
6. Furqatovna X.D. Bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik faoliyatiga kreativ yondashuv. PEDAGOGS jurnali. –Toshkent: 2022/4/15.

REZYUME. Mazkur maqolamiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish-bilish faolligini integrativ yondashuvlar asosida o'qitish usullariga bag'ishlagan bo'lib, o'quvchilarni turli xil metod, loyihalar asosida o'qitish, o'quvchilarning muloqot va tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalarga ega bo'lishga undaydigan metodlardan foydalanilgan. Bundan tashqari, o'quvchilarning olgan bilimlarini amaliyotda qo'llash, zamonaviy kelajak kasblariga o'quvchilarni tayyorlash bo'yicha zaruriy ko'nikma, malaka, tavsiyalar haqida fikr yuritilgan.

РЕЗЮМЕ. Данная статья посвящена методам обучения на основе интегративных подходов учебно-познавательной активности учащихся начальных классов, использованы методы, способствующие приобретению учащимися в обучении таких навыков, как общение и критическое мышление на основе различных методов и проектов учащихся. Кроме того, были обсуждены необходимые навыки, умения и рекомендации по применению полученных знаний учащимися на практике, подготовке учащихся к современной будущей профессии.

SUMMARY. This article is devoted to teaching methods based on integrative approaches to educational and cognitive activities of primary school students, using methods that help students master skills such as communication and critical thinking, based on various methods and student projects. In addition, the necessary skills, competencies and recommendations were discussed for applying the acquired knowledge through hands-on learning to prepare students for today's future professions.

TA'LIMNI INDIVIDUALLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

S.F.Arzikulova – tadqiqotchi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: ta'lim, individuallashtirish, kredit-modul, mustaqil ta'lim, kommunikativ jarayon, psixologik, pedagogik.

Ключевые слова: образование, индивидуализация, кредитный модуль, самостоятельное обучение, коммуникативный процесс, психологический, педагогический.

Key words: education, individualization, credit module, independent learning, communicative process, psychological, pedagogical.

Kirish. Jahondagi turli mamlakatlar oliy ta'lim tizimini uyg'unlashtirish, ta'lim mazmuni, davomiyligi va tayyorlanadigan kadrlar darajalarining o'zaro muvofiqligini ta'minlash maqsadida amalga oshirilayotgan tadbirlar uchun 1999-yil iyun oyida Italiyaning Bolonya shahrida dunyoning 29 ta mamlakati o'rtasida imzolangan Bolonya deklaratsiyasi muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu deklaratsiyadagi asosiy kelishuvlardan biri ta'lim jarayoniga kredit-modul tizimini tatbiq etish hisoblanadi. Oliy ta'limdagi o'quv jarayoniga o'qitishni tashkil etishning kredit-modul tizimini joriy etish pedagogik salohiyat va talabaning o'z-o'zini tarbiyalash faoliyati ko'nikmalarini shakllantirish omili bo'lib xizmat qiladi. Shu o'rinda modul so'ziga e'tibor qaratish lozim. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori Ziyodulla Mardonov dissertatsiyasida modul- lotincha so'z bo'lib, "modules" – "o'lov", "uslub" ma'nolarini anglatadi. "Modul" atamasi pedagogika ga informatika fanidan kirib kelgan bo'lib, u turli axborot tizimlarida foydalaniladigan konstruktsiya ma'nosini beradi hamda ularning egiluvchanligini ko'rsatadi [1:207].

Bilimlarni ijodiy o'zlashtirish, o'quv jarayonini tartibga solish doirasida va bilimlar hajmini hisobga olgan holda mutaxassislik, tanlov asosida ta'limni individuallashtirishda har bir bilim oluvchining hayotiy pozitsiyasi, ehtiyojlari, imkoniyatlari va qobiliyatlari inobatga olinadi.

Ta'limni individuallashtirish muammosi ko'p jihatdan har bir ta'lim oluvchi shaxsiga yo'naltirilganligi bilan tavsiflanadi. Ma'lumki, davlat tomonidan qabul ilinadigan o'quv dasturlari va rejalar asosan o'rta darajada o'zlashtiruvchilar uchun mo'ljallanadi. O'z navbatida bunday dastur yuqori darajada o'zlashtiruvchi talabalar uchun ancha yengillik qiladi va zeriktiradi. O'z navbatida qiyoin o'zlashtiruvchi ham muammoga duch kelib, ularning mazkur dasturni o'zlashtirishlari uchun qo'shimcha mehnat talab etiladi. Shu nuqtai nazardan talabalarining mustaqil faoiyatlarini individual asosda tuzish ularning bilim o'zlashtirish sifatini yaxshilashga olib keladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Individual ta'lim jarayonida quyidagi turdagi kommunikativ jarayonlar amalga oshadi:

Birinchidan, o'qituvchi har bir o'quvchi uchun alohida muloqot shakli va mazmunini ishlab chiqadi va individual yondashadi;

Ikkinchidan, bilim oluvchi mustaqil ravishda ma'lum bir ta'lim vositasi (darslik, qo'shimcha adabiyotlar, internet manbalari, axborot vositalari, ta'limiy dasutrlar kabi) bilan muloqotga kirishadi;

Uchinchidan, bilim oluvchilar o'zaro bilim o'zlashtirish ko'rsatkichlari mutanosib bo'lgan hamkor bilan muloqotga kirishadilar. Bunda har ikkalasining bilim o'zlashtirish ko'rsatkichlari teng yoki yuqori darajada bilim o'zlashtirish ko'rsatkichlariga ega bo'lgan talaba past o'zlashtiruvchi talaba bilan yordam berish maqsadida muloqotga kirishadi.

Mustaqil ta'lim jarayoniga individual yondashuv – pedagogikaning umumiy tamoyillariga mos bo'lib, **birinchidan,** talabalarining individual psixologik va pedagogik xususiyatlariga mos ravishda mustaqil ta'lim modellari ishlab chiqish bilan tavsiflanadi;

Ikkinchidan, talabalarining individual qobiliyatlarini, rivojlanish yo'nalishlarini inobatga olishni anglatadi;

Uchinchidan, talabalar bilan o'zaro muloqot o'rnatishda ularning psixologik holatlarini to'g'ri baholashni nazarda tutadi;

Mustaqil ta'limni individuallashtirish – bu talabalarining individual sifatlarini, psixologik-pedagogik xususiyatlariga asoslanuvchi mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqish va tashkil etish jarayonidir. Ushbu jarayon o'z ichiga individual yondashuvni amalga oshirishga yordam beruvchi turli o'quv-metodik, psixologik-pedagogik va tashkiliy-boshqaruv tadbirlarini qamrab oladi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda foydalaniladigan individual ta'lim texnologiyasida individual yondashuv va individual ta'lim topshiriqlari ustuvorlik qiladi. Umumiy holda olib qaraydigan bo'lsa, ta'limga individual yondashuv bugungi kunda ko'plab ta'lim texnologiyalarida ustuvorlik qiladi.

Ta'limni individuallashtirish muammosi o'tgan asrning boshlaridayoq ko'zga tashlanib, YE. Parkxarst tomonidan 1919 yilda Dalton shahrida (AQSH) sinf-dars tizimining

o'rniga o'quvchilarning o'qituvchi bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan maxsus reja asosida amalga oshiriladigan individual mustaqil ishlaridan foydalanish nazariyasi taklif etiladi. Mazkur nazariya Dalton-plan deb nom oldi. Bugungi kunda ta'limni individuallashtirish borasida ham qator texnologiyalar ishlab chiqilmoqda va ulardan quyidagilar keng qo'llanilib kelinmoqda:

– Inga Unt tomonidan ishlab chiqilgan individuallashtirilgan ta'lim texnologiyasi;

– A.S. Granitskayaning adaptiv ta'lim tizimi;

– V.D.Shadrikov tomonidan ishlab chiqilgan individuallashtirishgan o'quv rejasi asosidagi ta'lim.

Oliy ta'lim jarayonida talabalar individual ta'lim topshiriqlari quyidagi mazmunda tuzilishi mumkin:

- Turli ilmiy manbalar (darsliklar, lug'atlar, ilmiy ma'ruzalar, o'quv qo'llanmalar, xrestomatiyalar) bilan ishlash;

- Turli topshiriqlar, masalalarni yechish;
- Kuzatuvlar tashkil etish;
- Empirik topshiriqlar;
- Pedagogik eksperiment o'tkazish;
- Esse, referat, maqola yoki insholar yozish.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8 oktabrdagi PF-5847-sonli Farmoni asosida "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ga ko'ra mamlakatdagi oliy ta'lim muassasalarining 85 foizi 2030 yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tishi rejalashtirilgan. Kredit-modul tizimida auditoriya va mustaqil ta'lim soatlari nisbati o'rtacha 40/60 foizni tashkil etadi [2]. Ta'lim-tarbiya jarayonida talabalar mustaqil

ta'limini tashkil etish masalasini tahlil etish va ishlab chiqishga zamonaviy nuqtai nazardan yondashish, uning samarali metod, shakl hamda vositalaridan foydalanishga e'tibor qaratish bugungi kunning talabidir.

Tahlillar va tadqiqotlar mazkur muammolarni yechishda tayanch nuqta bo'lib pedagogning o'z pozitsiyasi, yangicha pedagogik tafakkurga ega bo'lishga xohishi va qobiliyati, alohida pedagogik dasturlar va texnologiyalarni tanlash va ishlab chiqish ko'nikmasi belgilanishini ko'rsatadi [3:78]. I.M.Osmolovskaya fikricha individuallashtirish ta'limni tabaqalashtirishning muhim shakli bo'lib, unda o'quv jarayoni nafaqat guruhning, balki har bir alohida olingan ta'lim oluvchining xususiyatlarini hisobga olgan holda quriladi.

Xulosa va takliflar. Ta'limni individuallashtirish muammosi ko'p jihatdan har bir ta'lim oluvchi shaxsiga yo'naltirilganligi bilan tavsiflanadi. Ma'lumki, davlat tomonidan qabul qilinadigan o'quv dasturlari va rejalar asosan o'rta darajada o'zlashtiruvchilar uchun mo'ljallanadi. O'z navbatida bunday dastur yuqori darajada o'zlashtiruvchi talabalar uchun ancha yengillik qiladi va zeriktiradi. O'z navbatida qiyin o'zlashtiruvchi ham muammoga duch kelib, ularning mazkur dasturni o'zlashtirishlari uchun qo'shimcha mehnat talab etiladi. Shu nuqtai nazardan talabalarning mustaqil faoiyatlarini individual asosda tuzish ularning bilim o'zlashtirish sifatini yaxshilashga olib keladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, talaba psixologiyasi asta-sekin tayyor bilimning "iste'molchisi" dan ta'limni ijodiy idrok etishga o'tadi. Ta'limning muhim jihati - zamonaviy talabaning "ma'naviyati"dir.

Adabiyotlar

1. Mardonov Z.A. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda modul texnologiyalarini takomillashtirish ped.fan. – Chirchiq: 2019. 207- b.

2. O'zbekiston Respyblikaci Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847 sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/4545884>

3. Vozgova Z.V. Deyatelnostniy podxod k modelirovaniyu regionalnoy sistemi neprerivnogo povisheniya kvalifikatsii nauchno-pedagogicheskix rabotnikov: diss... dok.ped.nauk. -Moskva: 2015. 388-b.

REZYUME. Mazkur maqolada ta'limni individuallashtirish muammosi, individual ta'lim jarayonida kommunikativ jarayonlar, mustaqil ta'lim jarayoniga individual yondashuv, mustaqil ta'limni individuallashtirish, kredit-modul tizimi sharoitida ta'limni individuallashtirishning muhim jihatlari haqida fikr yuritilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматриваются проблема индивидуализации обучения, коммуникативные процессы в процессе индивидуального обучения, индивидуальный подход к процессу самостоятельного образования, индивидуализация самостоятельного образования, важные аспекты индивидуализации обучения в условиях кредитно-модульной системы.

SUMMARY. This article discusses the problem of individualization of learning, communication processes in the process of individual learning, an individual approach to the process of independent education, individualization of independent education, important aspects of individualization of learning in the conditions of a credit-module system.

BENEFICIAL LITERARY WORKS IN TEACHING ENGLISH

D.A.Atadjanova – a trainee teacher

N.M.Omarova – a trainee teacher

Nukus state pedagogical institute named after Ajiniyaz

Tayanch so'zlar: adabiyot, romanlar, o'qish, so'z boyligini oshirish, sarguzashtli hikoyalar.

Ключевые слова: литература, романы, чтение, расширить словарный запас, приключенческие рассказы.

Key words: literature, novels, reading, expanding vocabulary, adventurous stories.

Literature gives people pure pleasure and satisfaction to the life while reading thrilling works of the writers. By reading a mixed variety of novels or a short piece of writing readers can visualize the actions that are happening in these books. As a result, individuals can boost their world knowledge by means of reading literary works in different genres such as detective, drama, historical, folklore and others. Due to plenteous advantages, educators bring literary materials for the classes not only reading for excitement but also reading for main purposes as improving reading comprehension and vocabulary development. Moreover, "Many works in literature establish a strong connect with their audience through the stories they narrate or the message they carry. Readers tend to associate themselves with the emotions portrayed in these works and become emotionally involved in them. Literature thus has a deep impact on the readers' minds and in turn, their lives" [2]. Honestly,

literary works exerts a considerable influence on people's minds that assists them to identify what is good and bad. In this article some literary books will be suggested to teach English language with useful and feasible ways.

The Great Gatsby by Scott Fitzgerald. This masterpiece is referred as one of the beneficial and thrilling novels for individuals with its spellbinding events. "The Great Gatsby, a novel which engages with contemporary political and social issues, such as race, gender, assimilation, integration and class stratification, and has the potential to develop students' learning experiences through its reading, could be considered as a potent example of literature that is relevant to students' interests" [1:4]. According to this viewpoint, this work arouses interests of readers to enhance their language skills such as reading. The reason why, people who are learning foreign languages by literature can acquire knowledge quickly about a target language with the